

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1935 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående ändring i lagen om skydd för vissa mönster och modeller.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 164, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Leffler* hemställt, att riksdagen måtte besluta att sådan ändring vidtages i lagen den 10 juli 1899 om skydd för vissa mönster och modeller att berörda lag kommer att omfatta jämväl alster tillhörande glasindustrien.

Beträffande de skäl, som föranlett motionärens hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

I vårt land har ett begränsat mönsterskydd anordnats genom förenämnda lag den 10 juli 1899. Genom registrering enligt samma lag kan, därest mönster är nytt, dess upphovsman eller hans rättsinnehavare vinna rätt att med andras utslutande begagna mönstret vid tillverkning till avsalu av alster tillhörande *metallindustrien*. Med metallindustri avses såväl industri som hantverk inom metallbranschen. Lagen gäller emellertid endast *prydnadsmönster*, icke nyttighetsmönster. Under mönster innefattas jämväl modell, som i avseende å ändamålet är jämförlig med mönster. Vid ansökan om registrering erlägges viss avgift. Skyddet varar under fem år från dagen för ansökningens ingivande.

Skydd för mönster kan även vinnas enligt lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst, sedan genom lag den 31 mars 1926 till sådana verk jämväl hänförts alster av konsthantverk och konstindustri med visst undantag.

Genom proposition (nr 5) vid 1919 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till lag om ändringar i och tillägg till 1899 års mönsterlag. Förslaget innebar i huvudsak, att mönsterskyddet skulle utsträckas att omfatta jämväl träindustrien samt att skyddstiden skulle förlängas till tio år.

Sistnämnda förslag var närmast föranlett av en utredning, som verkställdes av den år 1908 tillsatta s. k. patentlagstiftningskommittén. Nämn-

da kommitté hade den 24 mars 1916 avgivit betänkande med förslag till lag om mönsterskydd. Vid förhandlingar, som kommittén under sitt arbete haft med representanter för skilda industrigrenar, hade gensagor mot mönsterskyddets utsträckande framförts av representanter för vissa grenar av textilindustrien och för glasindustrien samt därjämte av vissa porslinsfabrikanter. Enligt kommitténs förslag skulle emellertid mönsterlagen utsträckas att principiellt avse industrien i dess helhet.

Kommittén uttalade, att det icke kunde vara annat än billigt och rättvist, att även åt den gren av andligt arbete, som bestode i komponerandet av mönster, gäves ett skydd, som möjliggjorde för dess utövare att erhålla skäligen ersättning för sitt arbete. Värdefullt sålunda i första hand för mönsterritaren vore mönsterskyddet av ej mindre betydelse för industriidkaren och hantverkaren. Men ej blott av hänsyn till enskilda intressen vore mönsterskyddet påkallat; i dess betydelse såsom en mäktig hävstång för höjande av konsthantverket och konstindustrien, uppmammande av en inhemsk, på nationell grund arbetande mönsterritarkår, odlande av skönhetsinnet och den goda smaken, främjande av lojala affärsmetoder och stärkande av respekten för andras andliga arbete låge enligt kommitténs mening förvisso tillräcklig anledning att anse ett dylikt skydd såsom ett beaktansvärt statsintresse. Givet vore, att med den möjlighet att förvärva rättigheter, som mönsterskyddet medförde, även följde en förpliktelse att respektera andras mönsterrätter, men enligt kommitténs åsikt kunde denna helt naturliga förpliktelse i allmänhet icke verka betungande, och de farhågor, som i detta avseende understundom kommit till synes, torde mången gång hava berott på ett missförstånd angående mönsterskyddets innebörd. Kommittén ansåge därför det principiellt riktiga vara att låta mönsterskyddet utsträckas till hela industriens område. Endast där det kunde påvisas, att någon industrigren genom ett dylikt skydd komme att lida verkligt men, borde en sådan industri hållas utanför området för en mönsterlag.

Kommittén anmärkte, att Sverige genom att ansluta sig till den genom pariskonventionen av år 1883 bildade internationella unionen för skyddande av den industriella äganderätten förpliktat sig att i fråga om mönsterskydd giva unionsstaternas medborgare och med dem enligt konventionsbestämmelserna likställda personer samma rättigheter som landets egna undersåtar, d. v. s. att mönsterlagen måste bereda dessa utlänningar möjlighet att erhålla skydd i samma omfattning och inom samma industriområden som svenskar. Vidare framhöll kommittén, att de protester, som förekommit mot ett mönsterskydd, egentligen varit riktade mot skyddets utsträckande till även utländska mönster, under det att så gott som undantagslöst någon farhåga för ett mönsterskydd, begränsat till inhemska mönster, icke torde hava försports inom någon gren av industrien. Efter en utförlig motivering kom kommittén till den åsikten, att något annat undantag från lagens tillämpning icke borde göras, än det som berörde textilindustrien, nämligen med avseende å vävnader, avsedda för beklädnadsartiklar, vilket undantag motiverades av textilindustriens tvång att på nämnda område följa det i utlandet skapade modets växlingar.

Vid kommittéförslagets anmälan i statsrådet förklarade departementschefen, att han av vad i ärendet förekommit bibragts den övertygelsen,

att det icke skulle vara tillrådligt att nu införa ett så omfattande mönsterskydd, som kommittén föreslagit, samt anförde därutinnan:

Kommittén syntes vid avvägandet av mönsterskyddets gagneliga och mindre gynnsamma sidor hava i viss mån överskattat de förra. Det borde särskilt framhållas, att hänsynen till mönsteritarnas intressen, vilka kommittén tillmätte stor vikt, näppeligen motiverade den föreslagna utsträckningen av mönsterskyddet. I sistnämnda avseende vore nämligen att märka, att, om arbetsgivarna tillerkändes rätt med avseende å anställda mönsteritares mönster i den omfattning, kommittén föreslagit, de mönsteritare, som vore anställda i industriens tjänst, och som torde utgöra det övervägande flertalet, knappast kunde hava något större intresse av om skydd förefunnnes eller icke. Även om farhågorna för mönsterskyddets skadliga inverkan på industrien i vissa fall kunde vara överdrivna, ansåge departementschefen försiktigheten bjuda att ej införa ett mönsterskydd för de industrigrenar, där det förefunnnes en utbredd önskan att få stå utanför skyddet. Av de olika industrierna vore det egentligen endast möbelindustrien, inom vilken en allmän önskan om införande av mönsterskydd gjort sig gällande. Vid sådant förhållande syntes mönsterskyddet nu böra utvidgas endast därhän, att vid sidan av metallindustrien upptoges ett visst annat område av industrien, så avgränsat, att möbelindustriens intressen bleve tillgodosedda.

I anledning av 1919 års proposition anförde första lagutskottet, bland annat:

Vad anginge frågan om mönsterskyddets utsträckning, ansåge utskottet — i likhet med patentlagstiftningskommittén och i överensstämmelse med utskottets åsikt i fråga om konstverksskyddets utsträckande till konstslöjden — det principiellt riktiga vara att låta mönsterskyddet utvidgas att gälla hela industrien; de skäl, som patentlagstiftningskommittén härutinnan anfört till stöd för sin ståndpunkt, funne utskottet övertygande. En annan fråga vore, huruvida inom någon del av industrien möjligen skulle kunna föreligga särskilda omständigheter och förhållanden, som påkallade något undantag i ett eller annat avseende från mönsterskyddets verkningar.

Vad beträffade det motstånd, som från vissa industriers sida framträtt mot mönsterskyddet, torde detta delvis hava sin grund i en missuppfattning angående mönsterskyddets rätta innebörd och delvis vara att söka i betydligt överdrivna farhågor för mönsterskyddets skadliga inverkan på industrien.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte dels förklara, att propositionen ej kunnat bifallas, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville efter förnyad utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning om mönsterskydd, byggd på den grundsatsen, att skyddet skulle utsträckas till att omfatta industrien i allmänhet. Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen, varefter riksdagen avlät skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 april 1919.

Med föranledande av riksdagens skrivelse förordnade Kungl. Maj:t den 7 september 1920 en sakkunnig att inom justitiedepartementet biträda vid behandling av, jämte annat, den i skrivelsen gjorda framställningen. Ge

nom beslut den 24 november 1922 förordnade Kungl. Maj:t, att utredningsarbetet skulle vila från och med den 1 januari 1923.

I samband med proposition till 1926 års riksdag om utsträckning av lagen om rätt till verk av bildande konst jämväl till alster av konsthantverk och konstindustri väcktes inom andra kammaren en motion (nr 186) däri hemställdes, att riksdagen måtte dels förklara, att propositionen ej kunde bifallas, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter den utredning, som kunde vara erforderlig, taga under förnyat övervägande, huruvida lagstiftningen angående mönsterskydd lämpligen kunde utsträckas att omfatta industrien i allmänhet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill ett sådant övervägande kunde föranleda.

Första lagutskottet, som i avgivet utlåtande (nr 9) tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag med viss ändring, ansåg i likhet med departementschefen ej skäl att för det dåvarande till behandling upptaga frågan om vidgad mönsterskyddslagstiftning och avstyrkte motionen.

Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 september 1926 tillkallade därpå chefen för handelsdepartementet numera generaldirektören K. H. R. Hjertén att såsom sakkunnig inom handelsdepartementet biträda med utredning angående erforderliga lagstiftningsåtgärder på det industriella rättsskyddets område. Sedermera ha under åren 1926 och 1927 på svenskt initiativ hållits överläggningar mellan delegerade för de nordiska länderna — Danmark, Finland, Norge och Sverige — rörande huvudgrunderna för ny lagstiftning angående, bland annat, mönsterskydd. Den sakkunniges utredningsarbete fortgår.

I *förevarande motion* anføres, bland annat:

Sedan 1919 hava förhållandena inom glasindustrien, vilka förhållanden i denna motion särskilt avses, icke förbättrats. Antalet bruk, som tillverka så kallat hushållsglas och småglas, är fördubblat sedan tiden före kriget, medan marknaden på grund av de handelsspärrar, som överallt rests och som försvåra eller förhindra exporten, mer och mer inskränkts. Samtidigt har inom området för glastillverkningen allmänhetens anspråk på nyheter liksom inom många andra industriområden ökats. Det stora antalet bruk, som arbeta å marknaden, har tvungits att för bibehållandet av köparnas bevägenhet i största möjliga utsträckning tillfredsställa köparnas anspråk på nya mönster. I praktiken har det visat sig, att en del bruk med uppoffrande av kostnader framställa nya mönster, vilka mönster, därest de slå an hos publiken, därefter i stor utsträckning mer eller mindre identiskt lika eftergöras av andra bruk, vilka genom att sätta sig i efterhand, i det de varken nedlägga kostnader för skapandet av nya mönster eller taga risken av nya mönsters introducerande å marknaden utan i stället avvakta resultatet av andra bruks arbeten, bereda sig en oförtjänt vinst. Att detta förhållande är osunt, är obestridligt. Att med nu gällande lagstiftning göra något åt saken är i allmänhet uteslutet.

För auktorskydd torde på sätt departementschefen framhöll vid 1926 års riksdag, då visst auktorskydd för konsthantverk och konstindustri infördes, fordras, att det alster, om vilket det är frågan, kan anses såsom ett verk av bildande konst, det vill säga, att detsamma genom individuell formgivning syftar till en estetisk verkan. En rättegång, vars utfall är beroende av en så pass subjektivt betonad omständighet, som om de, vilka skola bedöma alstret, finna, att detsamma genom individuell formgivning syftar till en estetisk verkan, är alltid vanskelig. Det faller av sig självt, att glasbruken, vilka i allmänhet äro ekonomiskt svaga företag, draga sig för att genom anhängiggörande av talan reagera mot efterapningar, enär rättegångar, där frågan, huruvida auktorskydd föreligger eller icke, alltid kunna förutsättas komma att draga stora kostnader på den grund, att uttalanden av så kallade sakkunniga nog i regel måste anskaffas och åberopas.

Motionären anser, att den av honom önskade utsträckningen av tillämplighetsområdet för mönsterlagen skulle kunna åvägabringas genom en mindre redaktionell jämkning i 1 § första stycket av lagen.

Utskottet har, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande över förevarande motion från *patent- och registreringsverket*.

I det yttrande som med anledning härav inkommit från patent- och registreringsverket framhålls, att genom auktorskyddets utsträckande år 1926 till alster av konsthantverk och konstindustri givetvis behovet av ett utsträckt mönsterskydd i viss mån minskats. Helt och hållet hade det emellertid icke bortfallit. Vidare erinras, att Sverige år 1934 biträtt den nya lydelse som vid en i Haag år 1925 hållen konferens givits åt den internationella konventionen för skydd av den industriella äganderätten (den s. k. Pariskonventionen). Enligt den nya konventionstexten vore det icke längre möjligt att såvitt anginge de fördragsslutande länderna bringa i tillämpning ett restriktivt stadgande, som man tänkt sig i den s. k. patentlagstiftningskommitténs förslag år 1916, eller att skyddet för registrerat mönster skulle upphöra, då i utlandet tillverkade föremål, som till form eller utstyrsel väsentligen överensstämde med mönstret, av mönsterrättens innehavare eller med dennes tillåtelse infördes till riket för försäljning. Att denna omständighet kunde öka motståndet mot ett utsträckt mönsterskydd vore icke uteslutet. Sveriges industriförbund hade emellertid i samband med Sveriges anslutning till Pariskonventionen yttrat, att textil-, glas- och porslinsindustrierna icke längre syntes resa samma starka motstånd mot en mönsterlag som tidigare. Åtminstone syntes glas- och porslinsindustrien numera i stor utsträckning vara oberoende av utländska mönster. Att döma härav, framhåller patent- och registreringsverket, syntes fara för motstånd mot utsträckt mönsterskydd numera vara mindre än förr. Vidare anför verket:

Varje utsträckning av mönsterskyddet till nya industrigrenar, vare sig en eller flera, kräver ökat arbete inom ämbetsverket med motsvarande personalökning, vars storlek det emellertid torde vara mycket svårt att

på förhand bedöma. Redan nu är den s. k. nyhetsprövningen — d. v. s. arbetet att söka utröna, huruvida ett till registrering anmält mönster redan tidigare funnits intaget i allmänt tillgänglig tryckt skrift eller varit återgivet å offentligen till salu hållna alster eller om det ej väsentligen skiljer sig från mönster, som förut blivit sålunda känt — ganska besvärlig och tidsödande utan att ändock under nuvarande förhållanden kunna göras fullt effektiv. I händelse av mönsterskyddets utsträckande i större omfattning skulle därför kunna ifrågasättas — såsom också i kommittébetänkandet av år 1916 föreslagits — att avskaffa nyhetsprövningen, en åtgärd som man emellertid med hänsyn till därigenom uppkommande osäkerhetstillstånd för industrien icke utan tvingande skäl synes böra tillgripa.

Ett utsträckande av mönsterskyddet till en eller annan ny industrigren torde icke *med nödvändighet* påkalla andra ändringar i mönsterlagen än dem, som direkt föranledas av det större skyddsområdet. Ett utsträckande i princip av skyddet till industrien i dess helhet synes däremot ej lämpligen böra ske annat än i sammanhang med vår nuvarande, i mycket föråldrade mönsterlags reformering även i andra avseenden. Det torde emellertid kunna sättas i fråga, huruvida icke — särskilt efter 1926 års ändring av konstverklagen — andra lagstiftningsåtgärder på det industriella rättsskyddets område äro mera trängande och därför böra äga företräde, så t. ex. åvägabringande av erforderliga lagändringar för biträdande av de vid konferens i London innevarande år fattade beslut om vissa jämkningar i den internationella konventionen enligt dess å konferensen i Haag erhållna lydelse samt vidare omarbetande av vår gällande varumärkeslag i och för införande av s. k. klassregistrering och upptagande i svensk rätt av vissa andra i utlandet under årens lopp genomförda reformer på varumärkesrättens område.

Med åberopande av vad sålunda anförts och i övrigt får patent- och registreringsverket med anledning av ifrågavarande motion såsom sin mening uttala:

att den av motionären föreslagna ändringen av mönsterlagen i och för sig icke torde möta några betänkligheter;

att det emellertid kan ifrågasättas, huruvida icke mönsterskyddet samtidigt bör utsträckas att jämväl avse den glasindustrien i olika avseenden närstående porslinsindustrien och lergodsindustrien i övrigt samt likaså, i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition nr 5 till 1919 års riksdag, träindustrien;

att ett utsträckande av skyddet till industrien i allmänhet däremot icke för närvarande synes vara att förorda;

att den ifrågasatta ändringen av 1 § mönsterlagen uppenbarligen kräver motsvarande jämkning i lagens 16 § (jämför nyssnämnda proposition);

att vid en eventuell lagstiftning i förevarande riktning bör övervägas lämpligheten av skyddstidens utsträckande i enlighet med berörda proposition från fem till tio år mot särskild avgift för de fem sista åren; samt

att den nya lagstiftningen — likaledes i överensstämmelse med sagda proposition — bör förklaras icke äga tillämpning i fråga om skydd, som sökts före lagens ikraftträdande.

Utskottet.

Det torde vara riktigt att såsom även förut påpekats lagen om rätt till verk av bildande konst ger ett endast ofullständigt skydd för mönster. Detta

förhållande föreligger emellertid icke allenast beträffande glasindustrien utan även i fråga om andra industrigrenar. Såsom framgår av utskottets redogörelse har tidigare mot en utvidgning av lagen om mönsterskydd rests starkt motstånd från vissa industrier, däribland glasindustrien. Det är möjligt att detta motstånd icke numera är av samma styrka. Därest ändrade förhållanden i detta avseende sålunda inträtt, torde det kunna förväntas att representanterna för de industrier som må vara i behov av skydd enligt mönsterlagen komma att hos Kungl. Maj:t påkalla lagstiftning i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1935.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerman, Öhman*, Anderson i Hågelåkra, Klefbeck, Wijkström, Sköldén*, Karlsson i Gillberga och Petré;

från andra kammaren: herrar Lindqvist och Hedlund i Östersund, fru Öslund, herr Olsson i Rimfors, fröken Wellin samt herrar Johansson i Bro*, Hillgård och Johnsson i Kalmar*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.